

פֶּצַח דָּבָר

אנו מודים להשיי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן והת' דוד לייב שי' והכלה מרת דינה תחי'.

ובזה הננו להביע תודתנו לקרובינו, ידידינו ומכירינו, מקרוב ומרוק, אשר הואילו לשמוח אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבנו ולברך אותנו ואת החתן והכלה בברכת מזל-טוב.

כפי הנהוג לאחרונה בין אנ"ש שי', לחלק תשורה - מתכבדים אנו להגיש לפני כבודו ואנשי ביתו יחיו, "תשורה" מיוחדת זו, הכוללת:

א. מכתבים מכ"ק אדמו"ר לסב הכלה, הרה"ח ר' שלום איידעלמאן שיחי', שליח הרבי לקזבלנקה, מרוקו.

ב. תדפיס מתוך הספר החדש "תולדות חב"ד במרוקו", העוסק בהיסטוריית חב"ד ופועלם של השלוחים במרוקו. בתדפיס כאן הבאנו בעיקר מפעילות סב הכלה שי' במרוקו.

כאן המקום להודות מקרב לב למוציאים לאור של ספר חשוב זה - משפחת מטוסוב, בני הרה"ח ר' שלמה מטוסוב ע"ה, שליח הרבי למרוקו - ידידי משפחת איידעלמאן. ולעורך הספר הרה"ח ר' שניאור זלמן ברגר שיחי' - ידיד אב הכלה הרה"ח ר' יוסף יצחק איידעלמאן ע"ה. שנתנו את אישורם והסכמתם בחפץ לב, להדפיס את התדפיס מתוך הספר.

ויה"ר מהשיי"ת שנזכה מיד לותחזינה עינינו בהתגלות כ"ק אדמו"ר, בגאולה האמיתית והשלימה נאו ממש.

משפחות

ריינהולד-איידעלמאן

י"ג שבט ה'תשע"ז
כפר חב"ד, ארץ הקודש

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ. י.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

בי"ה, א' אלול תשי"ב
ברוקלין

האברך שלום שי'
שלום וברכה!
בפענה על הודעתו אשר ביום ד' אלול הבע"ל
יתמלאו לו ט"ז שנה, הנני בזה לברכו שיהי' ירא שמים חסיד
ולסדן, ופוריו והוריו ישבעו מפנו רוב נחת חסידישן נחת.

ולסותר האריך בפירוש מרז"ל יגעתי ומצאתי
תאמין לא יגעתי כו', אשר עיקר הכוונה בזה הוא כפשוטו
מפשוט הארעווען, ניש ח"ו לקלקל ולגרוע את הבריות,
ורק לייגע ולעבד עצמו שתהי' התמדה ושקידה בתלמוד גדול
ומעשה גדול, והשי"ת יצליחו.

בברכה לתלמיד תורה מראת שמים
וכוח"ש

מכתב כ"ק אדמו"ר לסב הכלה, הרה"ח ר' שלום איידעלמאן, לקראת יום הולדתו

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ. י.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

בי"ה, א' אלול תשס"ז
ברוקלין

האברך שלום שי'

שלום וברכה!
בפענה על מכתבו מביא מני"א, בו כותב ע"ד מחשבה לנסוע ללמוד
לתומכי תמימים דכאן, וצריך הי' להתמיד בלימוד בתומכי תמימים בצרפת,
ולשתדל בהשפעה על הזולת, ובפרט וביחוד על האברכים שבאו מפרוקה ללמוד
בתו"ת בצרפת, הצרכים התעסקות מיוחדת, ואשרי חלקו של כל אחד ואחד שיעשה
בזה, הן בתורת רב ועוד יותר בתורת חבר, וכסרז"ל הרבה למדתי מרבותי ומחברי
יותר מכל, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה וכסבראר
מפרז"ל המובא בהקדמת התני"א - על הפסוק מאיר עיני שניהם ה'.

ולהודעתן סיום הולדת שלו, הנה בטה ינהג בפנהג אבי"ש ביום ההולדת
בעלי' לתורה (או ביום השי"ק שקדם לו, באם אין יום הקריאה ביום ההולדת)
בנתינת צדקה קודם התפלם שחרית ומנחה (ואם הל בשי"ק או ביום טוב, אזי ביום
שלפניו) ולימוד שיעור בוסף בתורת הנגלה ובתורת החסידות, לבד שלשת שיעורים
השונים לכל נפש בחומש תהלים ותניא הידועים,

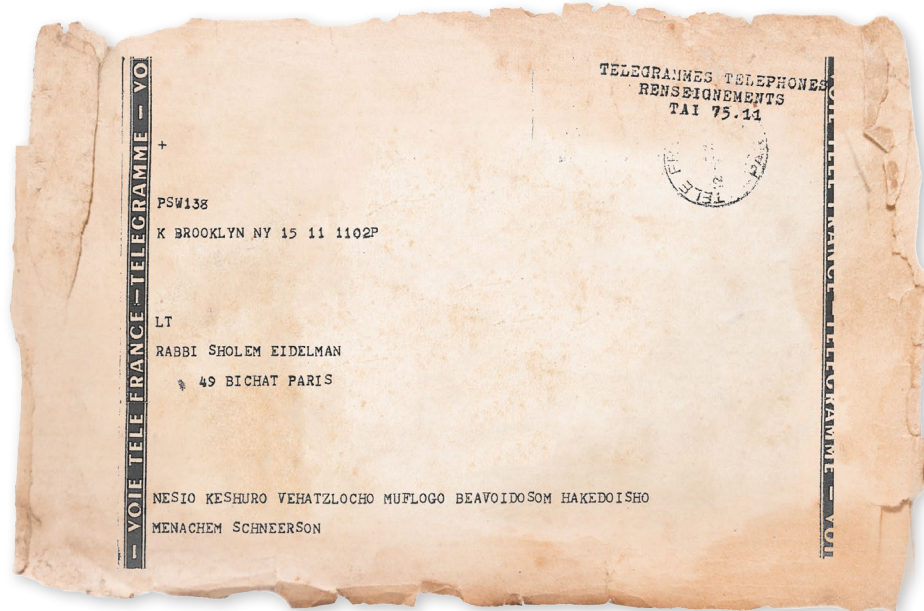
הנה יהיר שתהי' שנת הצלחה אצלו בלימוד התורה ובקיום המצות
בהידור,

בברכת כתיבה וחתירה טובה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכ"ר

במענה לבקשתו של סב הכלה הרה"ח ר' שלום איידעלמאן, לקראת שנת תשס"ז, לנסוע ללמוד בישיבת תומכי תמימים ב770, כתב לו כ"ק אדמו"ר, שימשיך בלימוד בישיבת תומכי תמימים בצרפת וישפיע על הזולת ובפרט על האברכים שבאו ממרוקו ללמוד בישיבה בצרפת, ומברכו ליום הולדתו

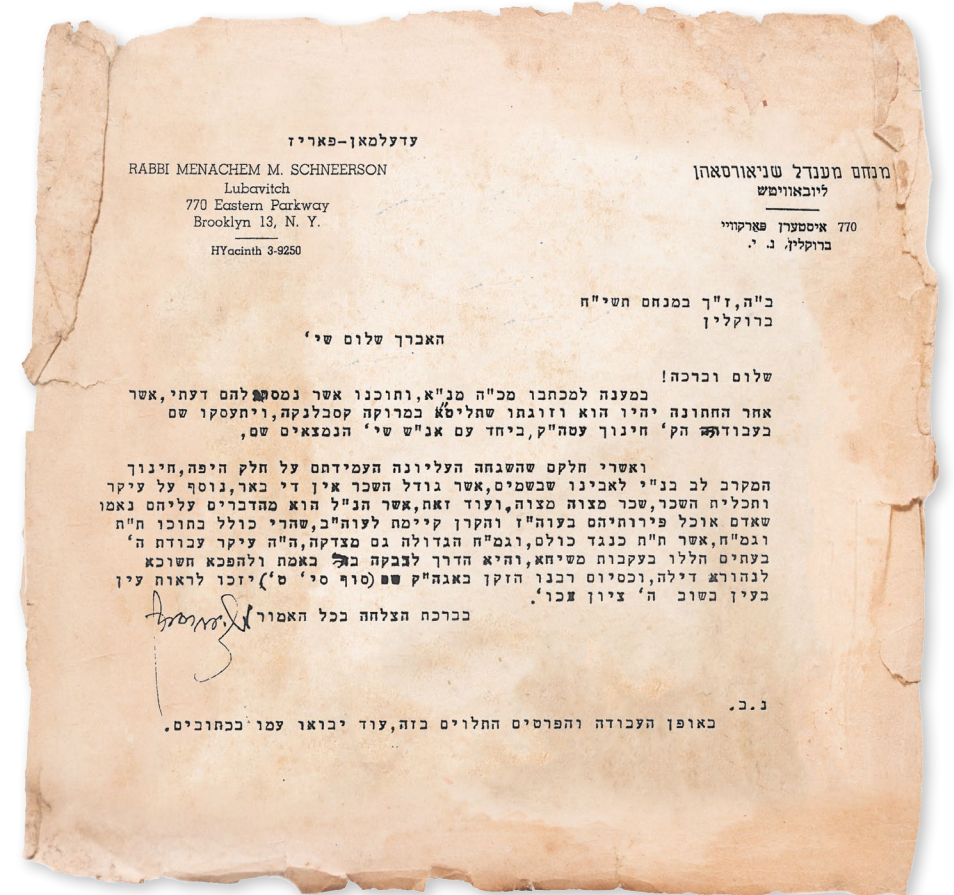

לקראת יציאתם לשליחות מפר"ז לקזבלנקה במוצאי ש"ק חנוכה לאחר הדלקת נר
שמיני של חנוכה, קבלו מברק מכ"ק אדמו"ר:
נסיעה כשורה והצלחה מופלגה בעבודתם הקדושה
מנחם שניאורסאהן

בתחילת בואם לקזבלנקה בחודש טבת תשי"ט לפני שהסתדרו בדירה וכתובת
משלהם, שלח להם כ"ק אדמו"ר מכתב על כתובתו של הרה"ח ר' שלמה מטוסוב, על
המעטפה כתב כ"ק אדמו"ר בכ"ק: **EXPRESS SPECIAL DELIVERY**

מיד לאחר בואם בקשרי השידוכין של הרה"ח ר' שלום זוגתו גיטל איידעלמאן,
קבלו הוראה לצאת לשליחות לקזבלנקה מרוקו תיכף לאחר החתונה. על כך
שלח אליו הרבי אגרת מיוחדת (נדפסה באג"ק ח"ז אגרת וחסג, ולהלן בעמ' 6)

הרב איידלמן בשיעור גמרא בבית כנסת בקובלנקה

כ"ה אלול תשי"ח
כבוד הרה"ח וכו' מוהר"ר שלמה שי'
שלום וברכה
אחדשה"ט באתי אליו בבקשה והיא

בטח ידוע לכבודו שהצעת ודעת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאחרי החתונה אסתדר במארוקו קאסאבלנקה, וכלשון אדמו"ר שליט"א לעסוק בחינוך על טהרת הקודש. והנה קודם שתבוא העניין לידי הסכם. חפצי ורצוני לדעת מהות אופן העבודה ופרטיה ודיברתי על פי הוראת אדמו"ר שליט"א עם הרבא"ג שי', וזה אשר אמר לי שעבודתי היא

א) להגיד שיעור פעם בשבוע לפני איזה כיתה בקסבלנקה וגם במקנס

ב) להיות יומיים או יום בכל חודש באגאדיר.

ואודות כל שאר עניני העבודה ציווני לבוא בכתובים עם כ'.

הזה והקרן קיימת לעולם הבא, שהרי כולל בתוכו תלמוד תורה וגמילות חסדים, אשר תלמוד תורה כנגד כולם, וגמילות חסדים הגדולה גם מצדקה, הרי הוא עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא, והיא הדרך לדבקה בה' באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה, וכסיום רבנו הזקן באגה"ק (סוף סימן ט'), יזכו לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו'.

בברכת הצלחה בכל האמור.

נ.ב. באופן העבודה והפרטים התלויים בזה, עוד יבואו עמו בכתובים'.

מהות העבודה

ככהנה לשליחות, הרב איידלמן שיגר מכתב מיוחד אל הרב מטוסוב, ובו הבהיר מה ההוראות שקיבל מהרבי ומבקש לדעת על מהות העבודה שלו במרוקו:

1. אגרות קודש ח"ז אגרת ו'תסג.

פרק יד חינוך על טהרת הקודש

בשליחות עד היום

איידלמן וזוגתו לעתיד, ועל כך הרבי שלח אליו אגרת מיוחדת ובה מברכו לרגל השליחות למרוקו:

במענה למכתבו מ"ה מנחם אב, ותוכנו אשר נמסר להם דעתי, אשר אחר החתונה יהיו הוא וזוגתו שתליט"א במרוקה קסבלנקה, ויתעסקו שם בעבודת הק' חינוך על טהרת הקודש ביחד עם אנ"ש שי' הנמצאים שם.

ואשרי חלקם שהשגחה העליונה העמידתם על חלק היפה, חינוך המקרב לב בני ישראל לאבינו שבשמים, אשר גודל השכר אין די באר, נוסף על עיקר ותכלית השכר, שכר מצוה מצוה, ועוד זאת, אשר הנ"ל הוא מהדברים עליהם נאמר שאדם אוכל פירותיהם בעולם

הרב שלום איידלמן היה השליח הבא שהגיע למרוקו, יחד עם רעייתו מרת גיטל. שניהם נמצאים בשליחות הרבי בקזבלנקה, החל מזמן קצר לאחר נישואיהם בשנת תשי"ט, ועד היום הזה ולאורך ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה.

הרב איידלמן נולד ברוסיה ולאחר מלחמת העולם השנייה, יצא מרוסיה ולמד בשיבת תומכי תמימים בברינואה שבצרפת, והוא השתדך עם רעייתו מרת גיטל לבית גורקאוו, ואף היא יצאה מרוסיה ומשפחתה התגוררה באותם ימים בלונדון ובתקופה בין השידוך לחתונה, הוחלט על שליחות הרב

הרב שלום איידלמן שליט"א

והנני כופל בקשתי שיודיעני כב' אודות כל הנ"ל בהקדם האפשרי.

באיחול כל טוב וכתובה וחתמה טובה

שלום איידעלמאן

ידעתי גם ידעתי שכב' עמוס עבודה ובפרט בפרט זה אבל מכל מקום אמצא חן בעיניו לענות לי תיכף ומיד אם באפשרי.²

"יחידות" לקראת השליחות

אט אט הפרטים התגבשו, ובתקופה הבאה הרב איידלמן נסע לרבי זכה להיכנס ל"יחידות" בה הרבי נתן לו הוראות מיוחדות הנוגעות לשליחות. הרב איידלמן מסתפק בחשיפת פרט חשוב מה"יחידות":

הרבי אמר לי כי תלמידי מוסדות "אהלי יוסף יצחק" במרוקו, הם כמו התמימים בשיבות "תומכי תמימים", אלא שמפני סיבות מסוימות אינם נקראים תמימים והמוסדות אינם נקראים "תומכי תמימים".³

"נתפרסם בין רבני המקום"

בתחילת טבת תשי"ט הגיע הרב שלום איידלמן עם רעייתו למרוקו והתיישב בקסבלנקה. זמן קצר לאחר הגיעו הרב מטוסוב דיווח על כך לרבי:

כבר הגיע לכאן הו"ח וכו' מו"ה שלום איידלמאן, לעת עתה עודנו טרוד בסידור בית, היינו חיפוש דירה וכו', ונקוה שבימים הקרובים יכנס לשורות העבודה וימשיך בעול ויהיה לנו לעזר בעבודתנו הקשה.⁴

2. א"מ/11. כ"ה אלול תשי"ח.

3. ראיון הרב שלום איידלמן, כ' מנחם אב תשע"ה.

4. השתלשלות יציאת הרב והרבנית איידלמן לשליחות מבוסס ע"פ: א"מ/4. א' תמוז, כ"ב וכו"ח מנחם אב תשי"ח. א"מ/3. א' תמוז וכו"ח מנחם אב תשי"ח. א"מ/1. ח' טבת תשי"ט. ראיון עם הרבנית גיטל איידלמן, סיפור אישי ח"ב ע' 406-401.

למסור שיעורים ולהשגיח, הוא היה גם נוסע למקנס ומרקש ללמד מבוגרים ונוער בערים האלו.

הקשר נותר לעד

אלפים אלפים למדו במוסדות חב"ד, הפירות המשובחים מפוזרים בכל רחבי תבל וההשקעה בהם ניכרת היטב עד היום הזה, כפי שמספרת הרבנית איידלמן:

יש במספר מדינות בעולם, בעיקר בארץ הקודש, אברכים צעירים ומבוגרים, רבנים, דינים, שוחטים, סופרים ואף אנשי עסקים שומרי תורה ומצוות, שאת החינוך היהודי שלהם, ההרגשים הנפלאים והחמימות לתורה ומצוות קיבלו פה אצלנו במרוקו. הם למדו בישיבה, כולל או בשיעורי מבוגרים והקשר הנפלא לנשיא הדור נוצר, והקשר הזה נותר לעד.⁵

9. סיפור אישי ח"ב ע' 406-401, ראיון עם הרבנית גיטל איידלמן.

בכל תחום נדרש, ואת תפקידיהם אלו עשו מאז ועד היום, בעת כתיבת הספר, כאשר הם ממשיכים לפעול במגוון תחומים כדי להפיץ יהדות וחסידות בקזבלנקה בפרט ובמרוקו בכלל.

הרב איידלמן התמקד כל השנים בשני תחומים מרכזיים: הרבצת תורה וחסידות בישיבה ובמסגרות לאברכים צעירים, ובמקביל פעל במרץ רב בבניית ופיתוח מקוואות טהרה בכל רחבי מרוקו. לצד זאת, לפני צאתו לשליחות, למד שחיטה ועסק בשחיטה כדי לשלוחים ומקורביהם יהיה בשר מהודר, ולצד זאת לימד שחיטה בבית המדרש לשוחטים שהקים וניהל. על הישיבה והמקוואות מסופר להלן בפרוטרוט בפרקים המיוחדים לכך.

ישיבת "אהלי יוסף יצחק" היתה באותה תקופה ישיבה גדולה מאוד, והלימודים התקיימו בשלושה בניינים גדולים ששכנו בשכונות שונות. מלבד דילוגיו של הרב איידלמן בין בנייני הישיבה השונים

לאחר הגיעם שיגרו הרב והרבנית איידלמן מכתב לרבי, ובו ביקשו ברכות לקשיים שהיו באותם ימים והרבי השיבם בברכות מיוחדות:

וזכות התעסקותם בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, בודאי שתעמוד להם בכל האמור, ובהקדם. המצפה לבשרות טובת וחותם בברכה מופלגה בגשמיות וברוחניות.⁵

הרב איידלמן קיבל על עצמו את האחריות על הישיבה ובשנים הבאות גם על לימודי המבוגרים בכלל ועוד מסגרות לימודיות שונות. כמו כן פעל רבות להקמת תיקון ופיתוח מקוואות טהרה, ובד בבד פעל יחד עם ועד הכשרות בקזבלנקה שהיה אחראי על כשרות הבשר, מסעדות ועוד.⁶

על תחילת פעילותו ניתן ללמוד מדיווח ששיגר הרב מטוסוב לרבי, כשנה וחצי לאחר שהרב איידלמן התיישב בקזבלנקה, בשלהי שנת תש"כ:

הר"ש איידלמאן שכבר נכנס לעובי הענינים ובמידה שהיא כבר נתרגל בזה וממשיך בעול בכמות ובאיכות. בשגם נתפרסם שמו בין רבני המקום בתור למדן צעיר ומכבדים אותו כראוי וגם בתוככי כותלי הישיבות מכירים ערכו... כל ענינו הוא בצד הרוחני שבזה היינו הפיקוח על כל עניניה בלימודים בישיבות הן בנגלה וגם בלימוד התניא וד"ח בכיתות הגבוהות.⁷

מרביץ תורה וחסידות

הכוח החדש בקזבלנקה הוסיף נופך רענן לפעילות. תפקידו המוגדר של הרב איידלמן היה אמנם לנהל את הישיבה במקום הרב פינסון שהתכונן לעזוב לתוניס,⁸ אך בפועל הרב והרבנית איידלמן פעלו

5. אגרות קודש חכ"א אגרת ח'קעה.

6. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ"ד מנחם אב תשע"ה.

7. א"מ/1. כ"ב מנחם אב תש"כ.

8. כמסופר בתחילת הפרק הבא.

פרק טז הינאיבה

פערים גדולים

הישיבה בקזבלנקה היתה אחד מעמודי התווך של מוסדות חב"ד במרוקו כולה. הישיבה הצמיחה פירות רבים וטובים והעמידה תלמידים על מנת ללמד. חלק מבוגרי הישיבה לימדו במוסדות חב"ד בקזבלנקה בפרט ובמרוקו בכלל, ומהם שעלו לכהן במשרות רבניות ברחבי העולם.

הרב מטוסוב יחד עם שאר שלוחי הרבי, מגידי שיעורים תלמידי חכמים מקומיים, העמידו על תילה ישיבה אשר התנוססה לתפארה במשך שנים רבות, ובה גידלו דורות רבים של רבנים, מנהיגים רוחניים, תלמידי חכמים ומאות רבות של לומדי תורה וחסידות, אשר כל ימיהם המשיכו באורח חיים דתי-תורני, כאשר הבסיס הרוחני-לימודי שלהם היה הישיבה החב"דית בקזבלנקה.

אף שלא היתה זו ישיבה חב"דית קלאסית, הרי ששתי מטרות עמדו לנגד מנהליה: הראשונה - לחדש אצל נערי מרוקו את המסורת הנהוגה בעם ישראל, לפיה בחורים שוקדים על לימודי גמרא והלכה בישיבה; והמטרה השנייה ששולבה בישיבה - התקרבות לתורת הסוד, תורת חב"ד, כהמשך ללימוד תורת הקבלה על ידי יהודי מרוקו בדורות קודמים.

גמרא בפרט, היו בקצה השני תלמידים שעד הגיעם לישיבה עבדו לצד אביהם בשוק או בשדה, ולא היה חסרים מהותיים בלימוד. בשל כך חלוקת הכיתות לא היתה רק לפי גיל התלמידים, אלא בהתחשבות ראויה לידיעותיהם וכישוריהם.

מלבד זאת, היו פערים רחבים ברקע הכלכלי של התלמידים. היו שבאו ממשפחות שנמנו על המעמד הגבוה והבינוני ואלו הגיעו עם ציוד הולם לתנאי פנימייה, כולל כמות בגדים לתקופה בה יהיו בישיבה; לעומתם, מצבם הכלכלי של רבים מהורי התלמידים שבאו בעיקר מהכפרים היה בשפל, בשילוב ההתנהגות החסכנית בקרב תושבי הכפרים, כך שחלק מהתלמידים הגיעו לישיבה עם הבגד אשר לגופם בלבד. לאלו היה על הנהלת הישיבה לדאוג לבגדים וציוד אחר, כדי שיוכלו לשהות בתנאי הפנימייה של הישיבה.

הישיבה הוקמה על ידי הרב שלמה מטוסוב שבתחילה אף ניהל אותה בפועל. כאשר הגיע הרב ניסן פינסון לקזבלנקה הופקד ניהול הישיבה בידו, ולאחר מספר שנים, כאשר עבר לתוניס, עבר ניהול הישיבה לידי הרב שלום איידלמן שמאז מנהל את המוסדות בהם נערים ומבוגרים לומדים תורה.

הרב איידלמן היה המנהל הרוחני הישיר לישיבה. כמו ראש ישיבה בכל מקום בעולם, הוא נכח בישיבה מדי יום ביומו מבוקר עד ערב, לימד ופיקח על כל הנושא הרוחני, בעוד הנושא הגשמי היה חלקו של הרב שלמה מטוסוב, אך גם הרב מטוסוב המשיך להיות אחראי וקשור לכל הנושאים הרוחניים. במשך השנים היו עוד שלוחים בקזבלנקה שנטלו חלק

התלמידים הצעירים והצוות החינוכי, בישיבת אהלי יוסף יצחק קזבלנקה. במרכז התמונה: הרב איידלמן, הרב מטוסוב והרב רסקין

בניהול הישיבה בצד הלוגיסטי והרוחני, ובהם הרב זלמן טייבל והרב לייב רסקין.

הרבי ליווה את הישיבה באגרות והוראות תדירות בנושאים ותחומים רבים, אם כשדובר בקבלת מנהלים ומגידי שיעור, דרכי הלימוד, תוכן הלימוד, תקציבים, התנהגות כלפי התלמידים ועוד ועוד.

לאחר סקירה כללית זו, נסקור את התפתחות הישיבה בסדר כרונולוגי, בשיטה של הצצה חטופה, באמצעות נתונים, תיאורים וזיכרונות מתקופות שונות.

עידוד מהרבי

כאמור, הרב שלמה מטוסוב הגיע לקזבלנקה בחודש אדר תשי"א, ומיד פתח בתהליכים מואצים להקמת ישיבה. המטרה ששם לו נתקלה במכשולים רבים וההקמה התעכבה שוב ושוב, אך לאחר זמן הגיע היום בו ועד העיר - הנהגת הקהילה היהודית, הבטיח

כי ידאגו למבנה עבור הישיבה. וכך בשלהי אדר תשי"ב מסר ועד העיר לרב מטוסוב את המפתחות לבניין שהובטח זה מכבר עבור הישיבה!

לאחר מספר שבועות של התארגנות, בתחילת חודש אייר תשי"ב נפתחה ישיבת חב"ד בקזבלנקה, שהיוותה אבן יסוד ופינה למוסדות "אהלי יוסף יצחק" בעיר. בתחילה נפתחה כיתת תלמידים צעירים מגיל 11 עד 14 ובה חמישה תלמידים בלבד, ותוך ימים ספורים גדלה לאחד עשר תלמידים. על תלמידים אלה הופקד מורה צעיר, הבחור מכלוף קריספין - הלא הוא הרב מכלוף קריספין - באותם ימים בוגר ישיבת "תומכי תמימים" בברינואה?

כעבור מספר ימים נפתחה כיתת הישיבה בה למדו גמרא ובה שמונה תלמידים בלבד, בתקווה שהמספר ילך ויגדל בתקופה הקרובה. מהיכן הגיעו שמונה תלמידים אלו? ארבעה שבו מפריז שם למדו בישיבה אחרת, וכעת כאשר שבו לקזבלנקה נותרו

1. א"מ/1. כ"ט אדר תשי"ב.
2. עליו מסופר לעיל.

תלמידי אחת הכיתות בשנים הראשונות, מימין - הרב מטוסוב, ומשמאל - הרב פינסון. הילדים בקידמת התמונה: השלוחים כיום בעיר טולוז ובעיר ניס שבצרפת, הרב יוסף יצחק מטוסוב והרב יוסף יצחק פינסון

ללא מסגרת לימודית; שלושה היו תושבי קזבלנקה שלמדו בישיבת חב"ד במקנס, ובאותה עת לא רצו עוד לשוב ולחיות רחוק מביתם, ואחד למד במוסדות "אוצר התורה". גיל התלמידים היה מ-12 ועד 17. ההתחלה היתה במסכת בבא מציעא, ומדוע? כי זו המסכת היחידה שהיו ממנה מספר עותקים המתאים למספר התלמידים.³

הרב שלמה מטוסוב פעל ללא לאות להרחבת מספר התלמידים בישיבה, ועם הזמן גיל התלמידים הורחב, ובישיבה למדו מגיל גן ועד החתונה, וכך מספר התלמידים הלך וגדל. עם זאת, מכשולים גבוהים עמדו בדרכו של הרב מטוסוב: לכל לראש מקום הלינה היה מצומצם, ומלבד זאת הצעירים בקזבלנקה היו כבר מסודרים במסגרות לימודיות וקשה היה למשכם ללימודים בישיבה; מאידך, בכפרים ישנם

3. א"מ/1. לי אייר תשי"ב.

4. א"מ/2. ו' אייר תשי"ב.

הרב איידלמן והרב רסקין ליד אחד מבנייני הישיבה

ואילו עשרים תלמידים הגיעו מהכפרים, ולהם היה צריך לדאוג לתנאי אש"ל. בינתיים עשרה מהם שוכנו בדירה שכורה ועשרה פוזרו במקומות שונים. תשי"ג:

ישיבה, מספר התלמידים בכלל הוא חמשה ושישים... כיתה ב' המלמד הוא מכלוף קריספין זה הבחור שהיה בברינאווא. כיתה ג' משניות - 22 תלמידים, המלמד הוא כבאשונה הבחור שלום סויסא והוא טוב ומתאים. כיתה ד' של חומש ברש"י - 27 תלמידים המלמד הוא איזה איש מאנשי המקום בשם ר' שמעון אוחיון.⁶

בתקופת הקמת הישיבה הג'וינט כבר תיקצב את מרבית הפעילות החב"דית במרוקו, אלא שעד עתה דובר על מסגרות לימוד לילדים ובעיקר בכפרים, שהיא פעולה הומניטרית עליה אמון ארגון הג'וינט, אך כעת כשנפתחה ישיבה היה ברור שיערכו אודותיה דיונים מחודשים.

זמן קצר לאחר הקמת הישיבה שכנע הרב מטוסוב את אנשי הג'וינט לבקר בישיבה, ועד מהרה אלו נענו, ביקרו בישיבה והזרימו תקציב הולם.⁵

בשנים הראשונות להקמת הישיבה היה הרב מטוסוב מוסר שיעורים בישיבה, ובשנים מאוחרות יותר, כאשר עומס הזמנים לא אפשר זאת, הפסיק אך השתדל למסור שיעורים למורים בישיבה.⁷

5. א"מ/1. כ"ג אייר תשי"ב, א"מ/2. י' אייר תשי"ב.

6. א"מ/1. כ"ב חשון תשי"ג.
7. ראיון, הרב יוסף יצחק מטוסוב, כ"ד אדר ב' תשע"ו.

המנהל הרב פינסון

כשנה לאחר הקמת הישיבה, בחודש שבט תשי"ג, הגיע הרב ניסן פינסון לקזבלנקה והחל למסור שיעורים בישיבה. הרב פינסון היטה שכס בעבודת הניהול וההוראה, והישיבה הלכה וגדלה עם השנים במספר התלמידים וגם ברמה הרוחנית.

התלמיד מספר

פירות הישיבה מפוזרים כיום בכל רחבי תבל, והנה סיפורו של אחד מהפירות המשובחים. הרב יעקב אצרף, תושב כפר חב"ד שלמד בישיבה בתקופתה הראשונה. כיום, הרב אצרף שנוגד בעיירה תרודנט שליד אגאדיר נחשב לתלמיד חכם בעל ידע תורני רב. כך סיפר לפני מספר שנים:

בשנות ילדותי פעל בעיירה בית ספר מודרני של רשת "אליאנס" ואני לא רציתי ללמוד בו. תחת זאת ישבתי בבית ולמדתי קצת לבדי וקצת עם אבי, ככל שהתאפשר לו להקדיש לי זמן. בקיץ תשי"ב, כשהייתי בן 12, נסעתי לביקור אצל סבי שהתגורר בקזבלנקה וכיהן רב בית כנסת, שוחט ומוהל, שם התוודעתי לישיבת חב"ד בעיר ובתוך זמן קצר התחלתי ללמוד בה.

הדמות הראשונה שכבשה את ליבו של הנער יעקב, הייתה זו של הרב שלמה מטוסוב, שליח הרבי לקזבלנקה: "אצל הרב מטוסוב ראיתי אהבת ישראל נפלאה ועדינות מיוחדת ששולבה בפקחות נדירה".

הרב אצרף שקד על לימודו והיה מרוצה מהלימודים בישיבה החב"דית והספיק כבר לטעום מהאוירה החב"דית, אך כל זה הסתיים באחת כאשר שב לביתו לקראת הבר מצווה שלו, ויותר לא אבה לשוב לקזבלנקה הרחוקה. כעבור כשנתיים אביו הציע לו לצאת לעבוד, אך הישועה הגיעה ממקור לא צפוי:

ביום ראשון בשבוע של פרשת חיי שרה תשט"ז הייתה ברית מילה אצל הדוד שלי. לאחר הסעודה יצאתי החוצה ופתאום ראיתי במרכז הכפר מכונית גדולה מדגם פולקסווגן. המכונית נעצרה ויצאו ממנה שני אנשים עם זקנים. לאחר מכן התברר כי היו אלו הרב עזריאל חייקין משלוחי הרבי למרוקו, והגאון הרב יהודה שיטריט רבה של אגאדיר. הם שאלו אותי היכן מתגורר הרב המקומי, והשבתי בגאווה כי אני בנו של הרב. ובאמת, הם באו לביתנו ודיברו עם אבא על הצורך לשלוח את נערי הכפר ללמוד בישיבה. אחר כך הרב חייקין בחן אותי בגמרא ואז אמר לאבא: "קודם כל הבן שלך חייב להיכנס לישיבה שלנו". אבא שמח ואמר לי: "אתה רואה? מהשמים עזרו לך למצוא ישיבה!".

התלמיד הצעיר שב ללימודים בקזבלנקה ובמשך שנתיים שקד על לימודיו. בראיונות שנערכו עמו כעבור שנים רבות, ביטא בקול את געגועיו לשלוחים של הרבי במרוקו, הרב מטוסוב והרב פינסון. על האחרון סיפר:

כשלימד אותנו חסידות היה משתמש במשלים יפים. למעשה, מכל דבר שראה, ידע ללמוד הוראה בעבודת ה'. כמו למשל העץ הגדול והיפה שעמד מול בניין הישיבה, ובערב שבת אחרי הצהריים התענגתי לצאת וללמוד מסכת שבת כמה שעות בצלו. פעם בהתוועדות אמר רבי ניסן פינסון לתלמידים: "ראו את העץ הזה, בחורף הוא עומד ריק ויבש, כולו מעורטל מעלים, ופתאום בקיץ הוא מתמלא מחדש בעלים יפים. למדו ממנו איך אפשר להשתפר ולהתמלא במעשים טובים בתוך זמן קצר".

מהר מאוד התערה יעקב הצעיר בלימוד החסידות ובדרכי החסידות. ההליכה למקווה מדי יום הפכה אצלו לחוק בל יעבור, ובתוך חודשים ספורים חזר על פה את 12 הפרקים הראשונים בתנאי. הוא גם אהב לחזור מאמרי חסידות על פה בשבתות ב"רעווא דרעוויך". כעבור כשנתיים היה בשל לעבור לשלב הבא - לימוד בישיבת "תומכי תמימים" בברינואה.

המורים בישיבת חב"ד בקזבלנקה. במרכז התמונה יושבים: הרב איידלמן, הרב מטוסוב, הרב רסקין

אחד מבנייני הישיבה, ברחוב עבדלטיף בן קדור

הצגת פורים תשכ"ד. מימין נראה הרב רסקין, ומשמאל הרב איידלמן

והפנימיים, ובטח אין שום עבודה ויגיעה חוזרת ריקם, אבל רחוק הדבר מלהגיע אל תכליתם, ועל כולם גם יחד דרוש עזר רב מן השמים.

"התרחבות הישיבה או מוסד חדש לתלמוד תורה בקזבלנקה: הבית של בית הדין של הרבנים כבר נמסר לרשותנו, ועומדים אנו בתיקונו, רוב התיקונים ואולי העיקריים כבר נתקנו, ואולי יתאחר זה עד אמצע אייר או סיון, כי רבו גם התיקונים הקטנים שכולם לוקחים זמן. בתוכניתנו לסדר בזה בעזרה"ת כמאתיים תלמידים או יותר קצת, קטנים מגיל חמש שנים עד עשר, כפי מה שנמצאים בפועל במקום. [...] לפי התוכנית יסתדרו התלמידים בשבע כיתות. במובן הגשמי יסתדר בזה מטבח מיוחד לאכילה. והמקום קרוב הוא ובשכונה אחת עם הישיבה הקודמת⁹.

9. א"מ/10. ניסן תשט"ו, סקירה.

על כל אלו ועוד נוכל ללמוד מהסקירה שכתב הרב מטוסוב עבור הרבי בחודש ניסן תשט"ו על מוסדות חב"ד במרוקו, ובה גם סקירה מיוחדת אודות הישיבה בקזבלנקה:

הישיבה. לפי מהלך הענינים עד חג הפסח, הרי מצבה ת"ל הולך ומשתפר הן בכמות והן באיכות הגשמי והרוחני גם יחד, מספר התלמידים עומד תדיר בין 180-185 (איזה אחוז מהם מתחלפים מצד שאלת עליה לארץ ישראל, אבל מקומותיהם מתמלאים). מהם ארבעה כתות הלומדים גמרא (כשמונים וחמישה תלמידים) ועוד ארבע כיתות הלומדים מחיבור המילים עד פרשה בהבנה.

חינוכם עולה בקושי רב, אבל פועלים בזה בעזר קל עליון כפי היכולת, בכל אופן בשמירת וקיום המצוות בחיצוניות ובדברים הנראים לעין, וכמו כן עד כמה שהיד מגעת בהשגחה על עניניהם הנסתרים

חוזרים על לימוד הגמרא

סקירה עבור הרבי

הישיבה הלכה והתפתחה עם השנים. מפעם לפעם היו שינויים בצוות החינוכי וגם שינויי מבנים, אם שדובר על הרחבה או רכישת מבנה נוסף. גם התלמידים התחלפו, היו שסיימו את תקופת הישיבה או שעלו לארץ הקודש, וחדשים הגיעו. בכל פעם מחדש היה צורך להרגיל את התלמידים שחלקם, כאמור, כבר עבדו לפרנסת בני משפחתם וכעת היה עליהם לשוב לספסל הלימודים, ומטבע הדברים, החינוך לשקידה בלימוד בשילוב הנהגה ההולמת ישיבה נתקל בקשיים שונים. אנשי הצוות החינוכי, בהדרכת הרב מטוסוב שקיבל עידוד רב מהרבי בנושא, עשו רבות כדי לחנך בדרכי נועם את התלמידים כדי שיגדלו כתלמידי ישיבה של ממש.

לקראת שנת הלימודים תשי"ח נסע לברינאוה. במשך חמש שנים למד בברינאוה, ובשנה האחרונה מונה למגיד שיעור לתלמידים צעירים ממנו שהגיעו ממרוקו. לאחר כשנה, לבקשת הרב פינסון שהיה כבר שליח בתוניס, נסע התלמיד יעקב אצוף לתוניס שם כיהן כמגיד שיעור בישיבה. לאחר מספר חודשים נוצר קושי בהארכת דרכו המרוקני והוא שב למרוקו וכיהן כמורה באחד ממוסדות החינוך במשך מספר חודשים, שכן בשלהי תשכ"ג עלה עם הוריו לארץ הקודש. הרב ניסן נמנוב, אצלו למד בברינאוה, פנה במכתב מיוחד לרב אפרים וולף מנהל ישיבות "תומכי תמימים" שידאג לו למשרת הוראה, ואכן מיד בתחילת שנת תשכ"ד החל ללמד בתלמוד תורה בכפר חב"ד, ולימד במשרה זו במשך שלושים שנה. מאז יצא לפנסיה עוסק הרב אצוף במסירת שיעורי תורה בכפר חב"ד וב'כולל' ברמלה⁸.

8. כפר חב"ד והכפר של הרבי, גיליון 18 ע' 4-7.

התפתחות מהירה

מספר התלמידים הגבוה מחד גיסא והקשיים הרבים מאידך גיסא, לא עצרו את הרב מטוסוב והרב פינסון מגויס תלמידים נוספים ומהרחבת הישיבה. אם בפסח תש"ו למדו בה כמאתיים תלמידים, הרי שלאחר שנה וחצי בלבד, במר חשון תשי"ז, למדו בישיבה ארבע מאות תלמידים בחמש עשרה כיתות, כפי שמתאר זאת הרב מטוסוב בסקירה מיוחדת שכתב בהוראת הרבי עבור הבטאון החב"די שיצא לאור בארצות הברית, "קובץ ליובאוויטש":

הישיבה התפתחה עד שלעת עתה יש כבר חמש עשרה כתות, המכילות יותר מ-400 תלמידים. הלימודים מתפילה וחומש עד גמרא עם רש"י ותוספות. קיימות חמש כתות של לימוד גמרא. מסודרים בשלושה בתיים. קיימת פנימיה בישיבה שמקבלים לינה כשלושים תלמידים. ושני בתי מטבח לאוכל בשביל יותר מ-400 תלמידים. כיתות הגבוהות לומדות גם תניא וליקוטי תורה.

...קיימת גם קביעות עיתים ללימוד דא"ח, מתאספים בכל ערב כשלושים מורים ויותר, ולומדים בקביעות שעה ויותר, תניא וליקוטי תורה ובשבת קודש גם דרך מצוותך, מבינים ומפלפלים ורוח החיה הופיעה בבית המדרש¹⁰.

הרב איידלמן

מאות תלמידים היו בישיבה כשהרב איידלמן הגיע לקזבלנקה בשלהי חורף תשי"ט ועמד בראשה. במסגרת תפקידו דאג לסדרי הלימוד, שיבוץ התלמידים בכיתות, קבלת המורים ועוד. לצד זאת גם מסר שיעורים בגמרא ובחסידות ופעם בשבוע אף מסר "שיעור כללי" לכלל התלמידים כפי שנהוג בישיבות.

10. הרב מטוסוב ערך סקירה ושיגרה למערכת "קובץ ליובאוויטש" והללו פרסמו ידיעה נרחבת על פי הסקירה. כאן התיאור הוא מתוך הסקירה שכתב הרב מטוסוב. א"מ/14. כ"ז טבת תש"ז. א"מ/1. ט"ז מרחשון תשי"ז.

קבוצת התלמידים הראשונה לישיבת חב"ד בצרפת: ניסים סמול, אהרן בן יאקוט כהן, אהרן בן סעדה כהן, דוד עבו, ניסים אמסלם, אברהם בן מרים כהן, אהרן אמוייל, מאיר זנו

קבוצות לברינואה

כמסופר, תלמידי ישיבות חב"ד בקזבלנקה ובמקנס שהצליחו בלימודם, נשלחו ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בברינואה.

קבוצות התלמידים שנסעו לברינואה היו פרויקט חשוב בפני עצמו שנוהל בהצלחה על ידי הרב שלמה מטוסוב (ובתחילה גם על ידי הרב ליפסקר), ומנהל ומשפיע הישיבה הרב ניסן נמנוב עשה הכל כדי לשלבם בלימוד נגלה וחסידות וללמדם את דרכי החסידות.

אתגרים רבים עמדו בפני הרב מטוסוב כאשר החל את הפרויקט ולאחר מכן בכל פעם שאירגן קבוצה חדשה. היה עליו לקבל את הסכמת התלמידים והוריהם, לאחר מכן לסדר רישיונות נסיעה, וויזות, כרטיסי נסיעה ועוד, ולאחר שהגיעו לברינואה להיות בקשר רצוף עם הנהלת הישיבה ועם התלמידים כדי

הלכה. בכיתות הגבוהות למדנו בלשון הקודש, אך בכיתות הנמוכות למדו בערבית. לצד לימודי הגמרא וההלכה, היינו לומדים עם התלמידים חסידות: תניא, ליקוטי תורה, מאמרים של הרבי. יש לזכור שבאותו זמן לא היה פשוט לקבל מאמרים של הרבי, כי הם היו יוצאים לאור בקונטרסים בודדים ולא מופצים למכירה באורח סדיר. תלמידים רבים החלו עם הזמן לדבוק בדרכי החסידות, ורבים מהם גידלו זקן. תלמידים מתאימים שלחנו לתקופת לימוד בישיבת "תומכי תמימים" בברינואה, ושם היו הנפכים לתמימים של ממש.

הרב מטוסוב לימד את המורים את הגמרא הנלמדת בישיבה, ובמקביל מסר שיעורי תורה¹³.

13. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' מנחם אב תשע"ה.

סיפר הרב איידלמן:

בישיבה היו לנו מאות תלמידים, היו לנו יותר מעשרים כיתות, בתקופת הפריחה זה הגיע אפילו לעשרים ושש כיתות ששכנו בשלושה בניינים, שניים מהם סמוכים זה לזה, והשלישי רחוק במרחק של חמשה קילומטר.

הכיתות היו מחולקות לפי רמה ולא לפי גיל, כי הפער בין התלמידים היה גדול ביותר. היו כאלו שבקושי ידעו לשון הקודש, ואחרים כבר למדו גמרא. התלמידים רובם ככולם היו מקזבלנקה וכולם מבתים דתיים. בשנים הראשונות בהן העניות שררה אצל רוב היהודים, התלמידים היו מכתתים את רגליהם גם ממרחקים מדי יום ביומו כדי להגיע לישיבה. במשך הזמן הכלכלה התפתחה והתלמידים הגיעו בכלי תחבורה שונים, מי בתחבורה ציבורית ומי ברכבים פרטיים¹¹.

גמרא עם מפרשים

מהמכתב הבא של הרב מטוסוב ניתן ללמוד ולו מעט על רמת הלימודים בישיבה:

החלטנו ללמוד בכאן ובמקנאס מסכת פסחים [אחרי פסח], ואם כן צריך לנו כמו 70-60 גמרות, בג'וינט בכאן אין להם. גם כן יצטרכו לנו איזה מפרשים, והיינו הצל"ח, המאירי, הריטב"א, הרשב"א... ואם יש עוד איזה מפרשים. וג"כ יצטרך לנו אורח חיים עם הפרי מגדים, שאין לנו בישיבה¹².

מוסיף ומספר הרב איידלמן:

הישיבה היתה דומה לישיבות אחרות בעולם, הלימודים החלו עם בוקר והסתיימו בשעת ערב, כל היום לימודי קודש ובעיקר גמרא ולצידה גם למדו

11. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' וכ"ד מנחם אב תשע"ה.

12. א"מ/2. כ"ח אדר ראשון תשי"ט.

הרב איידלמן מוסר שיעור בבית מדרש לרבנים

בית מדרש לשוחטים

כלי הקודש במרוקו עלו אט אט לארץ הקודש, ומספר השוחטים וכלי קודש אחרים הלכו ונתמעטו. בשל כך בשנת תשכ"ד נוסד בית מדרש לשוחטים בהנהלת הרב איידלמן. כאמור, הרב איידלמן למד שחיטת עופות עוד טרם יצא לשליחות, וכעת יחד עם הרב שלמה מטוסוב הקים את בית המדרש. השוחט שהכשיר את התלמידים למלאכת הזביחה היה הרב אברהם מאמאן, והוא למד עמם מדי יום במשך שעה וחצי. בתחילה למדו בבית המדרש לשוחטים כעשרים תלמידים.

בשנים הבאות נערכו קורסים נוספים בהם למדו תלמידים רבים והוסמכו לשחיטה. כך הועמדו שוחטים חדשים ובזכותם היה בשר כשר ליהודי מרוקו¹⁸.

18. א"מ/1. כ"ג כסלו תשכ"ד. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' וכ"ד מנחם אב תשע"ה.

תפארת בחורים

מלבד הלימודים בישיבה, נפתחו מסגרות לימוד לשעות אחר הצהריים ושעות פנאי אחרות עבור צעירים שעבדו לפרנסתם ובקשו להקדיש את זמנם הפנוי ללימוד התורה. כמו כן, היתה גם מסגרת ללימודי שחיטה (זאת מלבד בית הספר לסופרות לו יוקדש פרק כג).

בשנים הראשונות לבואם של השלוחים הוקמו שיעורי ערב לתלמידי "אליאנס", בהם נטלו חלק עשרות תלמידים שלמדו חומש והלכה כשעה וחצי מדי ערב¹⁶. שיעורי ערב אלו ידעו שינויים רבים, והנה תיאור אותנטי על שיעורי ערב כפי שכתב הרב מטוסוב לרבי בחודש כסלו תשכ"ד:

בשיעורי ערב בכאן בקזבלוקה ישנם לעת עתה כמאה תלמידים, מהם כשישים בכל ערב, וכשישים ביום ראשון... וזה בשלוש כיתות...¹⁷.

16. א"מ/1. י"ז אדר ב' תשי"ד.
17. א"מ/1. כ"ג כסלו תשכ"ד.

הרב איידלמן מוסר שיעורים בניקור והסרת חלב, לפי מנהגי מרוקו. מימין: השוחט ר' משה בנחמו

לדאוג שאכן המטרה הנעלית תתגשם על הצד הטוב ביותר.

לעיתים היו סיפורי הצלחה - תלמידים שלמדו בברינאוה שבו לאחר תקופה ולימדו במוסדות חב"ד במרוקו, אך כרגיל היו מקרים בהם היו אכזבות מסוגים שונים. אך הרב מטוסוב בעידודו של הרבי המשיך כל העת לשלוח קבוצות וראה פירות רבים וטובים¹⁴.

הנה שמות חברי הקבוצה הראשונה של תלמידי הישיבה במרוקו שנסעו ללמוד בישיבת חב"ד בברינאוה:

ניסים סמול, אהרן בן יאקוט כהן, אהרן בן סעדא כהן, דוד עבו, ניסים אמסלם, אברהם כהן, אהרן אמוייל, מאיר זנ"י¹⁵.

14. עובדות אלו הן תמצית מסמכים רבים מתוך ארכיון הרב מטוסוב, לצד זיכרונות תלמידים ועוד.
15. מתוך כיתוב לתמונה. א"מ/תמונות.

בית מדרש לרבנים בשנת תשמ"ג. משמאל לימין: ר' שלמה עפשטיין מנהל הגוינט במרוקו, הרב שלום איידלמן מנהל בית מדרש לרבנים, הרב יעקב תורג'מן, הרב פנחס ארעי, הרב דוד חדאד, הרב דוד באנון, הרב יוסף ישראל, הרב שלמה מטוסוב

העלייה והישיבה

העלייה לארץ הקודש דלדלה את כלל האוכלוסייה היהודית במרוקו, ועם הזמן מספר התלמידים בישיבה הלך והידלדל. אם בשנים הקודמות הגיע מספר התלמידים לארבע מאות, הרי שבתחילת שנת הלימודים תשכ"ד הרב מטוסוב דיווח לרבי, כי ישנם בישיבה 285 תלמידים הלומדים בארבע עשרה יתות, בשני מבנים נפרדים¹⁹.

בית מדרש לרבנים

במשך השנים, בעקבות עליית רבים מרבני מרוקו לארץ הקודש, הורגש צורך בהכשרת רבנים צעירים שיהיו בעתיד בראש יהדות מרוקו. כך

הוקם בקזבלנקה בשנת תשמ"ב בית המדרש לרבנים. הרב איידלמן שהועמד בראשו לימד את התלמידים המבוגרים וגם תלמידי חכמים צעירים, בעלי משפחות, לימודי רבנות כדי להכשירם לכהן כרבני קהילות, וכעבור מספר שנות לימוד העניק להם סמיכה לרבנות. במשך השנים מאז תשמ"ב ועד היום, עברו קבוצות רבות של תלמידים את מסלול לימוד הרבנות, ומהם שמונו לרבנים ברחבי מרוקו. גם כיום הרבנים של מרוקו הם בוגרי בית המדרש לרבנים²⁰.

בשנים מאוחרות יותר הרב איידלמן הקים גם את כולל "אהלי יוסף יצחק - אוצר התורה", בו לומדים עשרות אברכים²¹.

20. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' וכו"ד מנחם אב תשע"ה.
21. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' מנחם אב תשע"ה.

הרב מטוסוב והרב נמנוב

קשר מיוחד שרר בין חשובי הקהילה החב"דית בפריז והרב מטוסוב, הן בהיותו ברוסיה וצרפת קודם בואו למרוקו, והן בתקופה הראשונה לשליחותו עמדו עמו בקשרי מכתבים ועודדוהו. בין אלו יש לציין במיוחד את הרב ניסן נמנוב - מנהל ומשפיע ישיבת "תומכי תמימים" בברינאוה, הרב ישראל נח בליניצקי - חבר הנהלת הישיבה ומשפיע, הרב הלל פבזנר - רב קהילת ליובאוויטש בפאריז, הרב יששכר דב גורעוויטש - מנהל "בית רבקה" בצרפת. כאן המקום לציין גם את הרב רפאל וילשנסקי, שמצד היותו מזכיר לשכת ליובאוויטש האירופאית התכתב רבות עם הרב מטוסוב, ולמרות שבמסגרת התפקיד מכתביהם עסקו בנושאים טכניים ביותר, הרי שמפעם לפעם ניכרת ידידות אישית ייחודית ביניהם. כך גם התכתב הרב מטוסוב עם ר' שלום דוברע ליברוב, אשר סייע אף הוא בתחומים רבים.

אבל מכל הנזכרים, הקשר הרצוף והמיוחד היה עם הרב ניסן נמנוב. כאמור לעיל, בשנות מלחמת העולם השנייה היה הרב מטוסוב סגנו של הרב ניסן נמנוב בניהול הישיבות בסמרקנד, כך גם לאחר המלחמה בפוקינג ותקופה קצרה אף כיהן כמשיגיח בישיבה בברינאוה. בתפקידים אלו נרקם ביניהם קשר מיוחד. לא ניתן לכנותם חברים או ידידים של ממש, ואולי היה זה יותר כקשר תלמיד חביב לרבו.

כאשר הרב מטוסוב יצא למרוקו החלה התכתבות מרתקת ביניהם, כאשר הרב נמנוב מתעניין בכל פרט ופרט מהנעשה במרוקו, ומעודד אותו כי כל שעושה יהיה לנחת רוח הרבי ולנחת רוח אדמו"ר הרי"צ שיזם את השליחות למרוקו.

רצף המכתבים התגבר לאחר שהרב מטוסוב החל לשלוח קבוצות תלמידים מקזבלנקה לישיבה בראשות הרב נמנוב, ומאז עסקו המכתבים ביניהם בעיקר אודות התלמידים המגיעים ממרוקו, הנסיעה ממרוקו, אילו תלמידים לשלוח, קליטתם הרחנית בברינאוה ועוד. כמו כן ר' ניסן מוסר דרישות שלום

לשלוחים האחרים במרוקו, מתעניין במעשיהם ומבקש שגם הם יכתבו לו. כאשר הרב מטוסוב הגיע לביקורים בצרפת, ניהלו השניים בכל פעם שיחות ממושכות במיוחד.

את הקשר המיוחד בין שני החסידים המיוחדים נחתום במכתב לדוגמה מהרב ניסן נמנוב אל הרב מטוסוב, והוא מראשית השליחות בקזבלנקה ובו מדובר גם על תלמידים שנסעו לברינאוה:

ט"ז כסלו [תשי"ב] - ברכות להולדת הבן... מכתבך מכ"ח תשרי קיבלתי במועדו...

האמת אגיד לך ידידי כי כפי השמועה פעלת הרבה לטובה, בחלק העבודה דחינוך הכשר ואשרי חלקך. ונראה בזה גודל דכח המשלח [...] והשי"ת יעזור שכ"ק אד"ש יקבל נחת מעבודתך, וודאי הדבר שכ"ק אדמו"ר נב"מ זי"ע בהיותו בשמי רום בג"ע העליון למעלה מעלה, ג"כ מקבל עונג רב מהעבודה במרוקו.

אצלי אין כל חדש, בטח ידוע לך שכבר באו שמונה התלמידים ממקום, וסידרנו אותם ב"ה באופן טוב בנגלה ודא"ח, מובן שכפי שידוע לך עולה לי הדבר בכבודות ללמוד עמהם חסידות בלשון הקודש, מצד אי יכולתי לדבר בטוב על לה"ק. אך מ"מ משתדל הנני למצוא אותיות על זה, ותקותי להשי"ת שנצליח בהעבודה עמהם בכוח המשלחים ואנו מה. ואם היו עוד אחדים מסוגם היה לכאורה מן הראוי לשלחם. בקשתי ממך לכתוב פעם אחת על כל פנים בפרטיות יותר מהנעשה אצלך בחלק העבודה שלך.

ופ"ש חס ונלבב [שליח] ר"ז טייבל יחי', וכמו כן, כתוב איך בריאותך בגשמיות וב"ב יחי' ותמסור מז"ט לביתך מביתי [לרעייתך מרעייתך] וכמו"כ מזל טוב לך בשם כל התלמידים והר"מ יחי' [של הישיבה בברינאוה].

אצלי בפרט בנוגע להעתקה [לעזוב את צרפת כמו חסידים רבים באותה תקופה] איני עושה כלום כי דעת כ"ק אד"ש להיות בפה. והשי"ת יעזור לכולנו שנשלים הכוונה פנימית שנהיה נרות להאיר אכ"ר. ידיך הנאמן... ניסן נעמאנאו²².

22. א"מ/11. ט"ז כסלו תשי"ב.

קבוצת תלמידים צעירים בישיבה, אדר תש"ו. מימין - הרב מטוסוב ומשמאל - הרב פינסון

בוגרי הישיבה במרוקו לומדים בכיתת הרב הלל פבזנר בישיבת תומכי תמימים בברינאוה. נראים מימין לשמאל: הרב יהודה הרוש - רב שכונה ביבנה, ר' מרדכי פחימא, ר' יהודה עמאר כיהן כיו"ר מועצה הדתית באילת, בן שימול, הרב פבזנר, ר' עמרם תורג'מן - כיהן כמנהל בית הספר באשקלון, ר' שמעון דהן - שו"ב בפריז, יוסף אבו (ע"ה) - כיהן כראש עיריית נתיבות, ר' שלום בוגולו - מוהל ושו"ב באשדוד. מימין עומד - ר' יצחק מרציאנו כיום בצרפת

הרב מטוסוב והרב פינסון בישיבה

בוגרי הישיבה במרוקו (ועמם גם בן השליח הרב בלינוב) בכיתת הרב נחום לבקובסקי בברינאוה. מימין לשמאל: הרב משה אבו רב שכונה גילה בירושלים, ר' שלמה אלפסי, הרב מרדכי בר מוחא - רב הישוב נשר, ר' אברהם כהן - רב באזור, הרב נחום לבקובסקי, ר' יצחק מרציאנו כיהן כמפקח במשרד החינוך בארץ הקודש וסגן ראש עיריית באר שבע, ר' יצחק בלינוב, בן הרוש, ר' מרדכי פחימא

פרק יז

הצלמידיים הטלוחים

העבר הללו, יחזקו ויאדירו את לימוד התורה - כולל מעיינות חב"ד - במרוקו.

הקבוצה מגיעה

על הקבוצה שהגיעה למרוקו בתחילת חודש טבת תשמ"א² נמנים:

הת' לייבל שוחאט ששימש כמגיד שיעור (כיום, הרה"ג הרב אברהם לייב שוחט, שליח הרבי וראש הישיבה הגדולה בקראקאס, ונצואלה), הת' יחיאל יוסף צייטלין, הת' יהושע בנימין גולדמן, הת' דוד אבא מוצ'קין, הת' שמואל פבזנר, הת' יוסי פולטר, הת' מנחם מטוסוב, הת' מענדל איידלמן והת' מענדל רסקין³. יש לציין כי שלושת האחרונים הם בני השלוחים לקזבלנקה.

התמימים שקדו בלימוד התורה ופעלו לחיזוק היהדות והחסידות, אם זה בקזבלנקה ואם במרקש, פס, מקנס, אגדיר, קניטרה ועוד. כחודש לאחר שהגיעו דיווח הרב מטוסוב לרבי:

כבר חודש ימים שהתלמידים הבהורים נמצאים כאן, ונדמה שכל הענינים ת"ל הולכים כרצוי. וכמדומה שהם שבעי רצון. ענינים הגשמיים כמדומה נסדר הכל בכי טוב, ועוד עומדים לשפר ולהיטיב עד כמה שהיד מגעת וה' יעזור, ועל ענינים הרוחניים הרי מה שנראה לעיניים שבהם הם לומדים ועוסקים בנגלה

ישיבה חב"דית בקזבלנקה

ישיבה חב"דית, תלמידים חב"דיים מארצות הברית, בתוככי קזבלנקה, מרוקו - זו היתה משאלת לב שהתגשמה, ובעל היוזמה היה השליח הרב שלמה מטוסוב שראה צורך לחזק את רוח לימוד התורה במדינה. לאחר שגיבש את הרעיון, פנה אל הרב בנימין גורודצקי ויחד העבירו את השאלה לרבי. הרבי נענה בחיוב ונתן את ברכתו. לאחר שהתקבל האישור היה צורך להשיג תקציב. הרב מטוסוב פנה לארגון הג'וינט והללו בראשות מר עפשטיין מנהל הג'וינט במרוקו באותה תקופה, נענו בחיוב והרכבת יצאה לדרך.

"הישיבה גדולה" במרוקו פעלה במשך שש שנים. הקבוצה הראשונה שהתה במרוקו בשנים תשמ"א-תשמ"ב, הקבוצה השנייה בשנים תשמ"ג-תשמ"ד והקבוצה השלישית בשנים תשמ"ה-תשמ"ו.

בני הקבוצה הראשונה של התלמידים השלוחים שיצאה למרוקו זכו לקבל מהרבי את קווי היסוד לעבודתם בתקופת השליחות והרבי אף בחר את שמה "ישיבה גדולה". בדברים שנשא לפנייהם איחל הרבי שיחזירו עטרה ליושנה, והבהיר שהם נוסעים למדינה בה עניין התורה היה בהצלחה רבה, וגם פסקי דינים רבים האירו משם לעולם התורני. את תורת החסידות שהתגלתה בין התקופה הקדמונית לתקופת ימינו הורה הרבי להפיץ בהרחבה, והביע את ציפייתו מהנוסעים שיקבלו השראה מנתוני

בית מדרש לשוחטים, עומדים מימין לשמאל: הרב רסקין, הרב מטוסוב והרב איידלמן

2. א"מ/14. ח' שבט תשמ"א.
3. שטורעם, י"ב טבת תשע"א.

1. תשורה גולדמן טייטלבוים, תשע"ו.

הרב רסקין, הרב מטוסוב, והמגיד שיעור הרב לייבל שוחט עם התמימים השלוחים

לחזק את שיתוף הפעולה עם התמימים השלוחים ולהרחיב את פעילותם בבית ספרה.

ימים ספורים לאחר מכן, בט"ו בשבט, נערך כינוס ילדים ענק בבית הספר על ידי התמימים, ובעקבות כך החלו גם הביקורים השבועיים של התמימים שנחלו הצלחה.

מחוץ לקזבלנקה והגיעה גם למקנס, רבאט, מרקש, אגדר, קניטרה ופס. הפעילות במוסדות אלו היתה בהפצת יהדות בבתי הספר, ובד בבד בהזמנת הילדים לפעולות חב"ד.

והנה אנקדוטה מעניינת:

בעלה של מנהלת בית הספר "אליאנס", מר כהן, איש מלומד ומקורב לחב"ד, נהג ללמוד בקביעות עם התמימים בישיבה. ביומי דפגרא, כאשר הרבי קיים התוועדות ב־770 שמח מר כהן לארח את השידור בביתו. כדובר אידיש טובה, התפעל מהסגנון והתוכן של דברי הרבי. פעם אחת, למחרת התוועדות י' שבט תשמ"ג, בה עורר הרבי על חשיבות חינוך ילדי ישראל, יצא מר כהן לבית הספר שבניהול רעייתו ומסר לה את הדברים. הוא ציין בפניה שמכיוון ובהשגחה פרטית השיחה על החינוך נשמעה בביתם, אות הוא שהדברים שייכים אליה ישירות. גב' כהן התרגשה מדברי בעלה שיצאו מן הלב והסכימה

והגית יומם ולילה

התלמידים השלוחים היו במסגרת ישיבתית ושגרת יומם היתה כמו בכל ישיבה - לימוד נגלה וחסידות מבוקר ועד ערב. כדי להדגיש את ענין לימוד התורה סייעו רבות להצלחת "כינוס תורה הגדול" שנערך לקראת י' שבט, יום קבלת הנשיאות של הרבי, בשנת תשמ"ג.

תדפיס מתוך הספר "תולדות חב"ד במרוקו"

התמימים השלוחים. במרכז התמונה: הרב מטוסוב, הרב בנימין גורודצקי והרב שלום איידלמן

(כיום רב מרכז העיר בני ברק) ולמשגיח התמנה הת' מנחם מטוסוב (בן השליח הרב מטוסוב, וכיום מכהן כרב ושליח הרבי בעיר קלגרי בקנדה).

הקבוצה השלישית פעלה במרוקו בשנים תשמ"ה-תשמ"ו, ועליה נמנו התלמידים השלוחים: הת' מענדל בלאק, הת' לוי מרוזוב, הת' משה סילווער, הת' דוד אהרן פאלטער, הת' דוד שרגא פאלטער, הת' מענדל פיינגסון, הת' שלום בער קארף והת' נחום קליין.

במוסדות החינוך

בהכוונת השלוחים לקזבלנקה חלשו התמימים בפעילותם על מוסדות החינוך היהודיים וזכו לשיתוף פעולה פורה. בעיר היו בתי ספר דתיים-תורניים ובתי ספר כלליים. קהל היעד המרכזי היה תלמידי בתי הספר הכלליים, אך גם במוסדות התורניים הותוו פעולות המתאימות לרמתם. הפעילות התפשטה

ודא"ח וגם פועלים עם הזולת במדה האפשרית. ואנו תפילה ותקוה לה' שיתקדמו ויעלו בהצלחה רבה.

ובנוגע ליחס הממשלה הרי כבר קיבלו רישמית רישיון השהות בכאן, והכל כמתוכנן.

הקבוצות הבאות

בחודש כסלו תשמ"ג יצאה הקבוצה השנייה לדרך. עוד בשלהי אלול תשמ"ב הרבי אישר את נסיעת שמונה מתלמידי ישיבת אהלי תורה בניו יורק, כתלמידים שלוחים במרוקו. השמונה היו: הת' אליעזר אבצן, הת' שניאור זלמן בלומנפלד, הת' אהרן לוי דייטש, הת' יהושע דוד כהנוב, הת' שמעון מוצ'קין, הת' יהושע מרוזוב, הת' בנימין גרשון סרברנסקי והת' דניאל ירחמיאל קיי. מגיד השיעור של הקבוצה השנייה היה הת' יוסף יצחק בלינוב

4. א"מ/14. ח' שבט תשמ"א.

הכינוס נערך בבית הכנסת דעז' בקזבלנקה, לכבוד הרבי ויום קבלת הנשיאות, ואורגן על ידי השלוחים למרוקו בסיוע התלמידים השלוחים. בכינוס השתתפו כל תלמידי החכמים של העיר, אברכי הכולל ובראשם הרבנים. כולם ביקשו להוקיר את הרבי ופועלו במרוקו ובעולם כולו. בלטו בנוכחותם הרב ידידיה מונסונגו רבה הראשי של מרוקו, והרב שמעון סוויסא רבה של קזבלנקה.

השלוחים הרב שלמה מטוסוב, הרב לייב רסקין והרב שלום איידלמן נשאו נאומים תורניים ושילבו בדבריהם נגלה וחסידות דרוש, ואגדה. את התמימים

ייצג הת' שניאור זלמן בלומנפלד שנשא פלפול תורני מרשים.

מקבץ הדרשות והפלפולים התורניים שנישאו בכינוס, בתוספת צרור פלפולים מרשימים מפרי עטם של התמימים, יצא לאור לקראת י"א ניסן בספר מהודר "כינוס תורה הגדול"⁵.

5. פרק זה מבוסס על חוברת מעיינות מפכים במרוקו, שהוציאו לאור התלמידים השלוחים למרוקו, הקבוצה השנייה (תשמ"ג: תשד"מ).

פרק יח מקוואות

להרבות טהרה

מפריד הים התיכון], הוקם מקווה בתקופה שעדיין לא היה באזור שליח².

מדי מספר שנים, כאשר הרב איידלמן היה מגיע אל הרבי, היה נכנס ל"חידות" ומקבל הוראות מפורטות לגבי בניית מקוואות וחידושם. פעם אחת הרבי שאל את הרב איידלמן אם המקוואות במרוקו הם בור על גבי בור, כפי שהנהיג אדמו"ר הרש"ב. הרב איידלמן ענה שברוב המקומות היה כבר מקווה, ועיקר עבודתו היה בהתאמתו להלכה וכדומה. הרבי השיב כי אכן גם מקוואות של השקה, שלא כמנהג חב"ד, הם כשרים כמוכן ואין עליהם שום פקפוק, אך הרב איידלמן כחסיד ומקושר אמיתי לא היה צריך יותר מזה, ומעתה ואילך במרוקו נבנו מקוואות בור על גבי בור כפי שהנהיג אדמו"ר הרש"ב.

מקוואות מהודרים ליהודי מרוקו - זו המטרה הנשגבה עליה הופקד השליח הרב שלום איידלמן. אמנם כל אחד מהשלוחים פעל במקומו לשינויים הלכתיים וטכניים כדי שהמקוואות יהיו מהודרים, כך גם היו שפעלו לבניית מקוואות, אך חידוש ובניית מקוואות הוא תפקיד רב אחריות והיה צורך הכרחי במי שינהל את בניית וחידוש המקוואות במקומות רבים בהם אין שלוחים, וגם לסייע לשלוחים הבונים מקוואות. בשנים הראשונות לשליחות פרץ הרב ניסן פינסון את הדרך כאשר בנה מקווה מהודרת בקזבלנקה, ומאז הגיע הרב איידלמן למרוקו החל לפעול לחידוש ובניית מקוואות בכל רחבי המדינה, כשהוא עוסק בכך עד היום הזה ובהצלחה רבה.

פריקט המקוואות נמשך עד היום, הן בקזבלנקה והן בערים ועיירות אחרות, ובשל כך הרב איידלמן נוסע למרחקים כדי לפקח על מצב המקוואות ולחדש ולתקן את הנדרש.

הרבי ראה בחידוש ובניית מקוואות מצווה חשובה מאוד, ובשל כך על כל מקווה שבנה הרב איידלמן קיבל מהרבי ב"חידויות" להן זכה 18 דולר ולעיתים 18 פרנק צרפתי¹. בעת הכנת ספר זה התפרסם כתב יד קודשו של הרבי, ובו מבהיר עד כמה חשובה בניית מקווה נוספת:

הרב איידלמן אמן על הצד ההלכתי והטכני בבניית וחידוש המקוואות, ואילו רעייתו הרבנית איידלמן נוטלת חלק בראש בכל מה שקשור לנושאים האסטטיים, היופי החיצוני והפנימי כמו גם אחזקת המקוואות³.

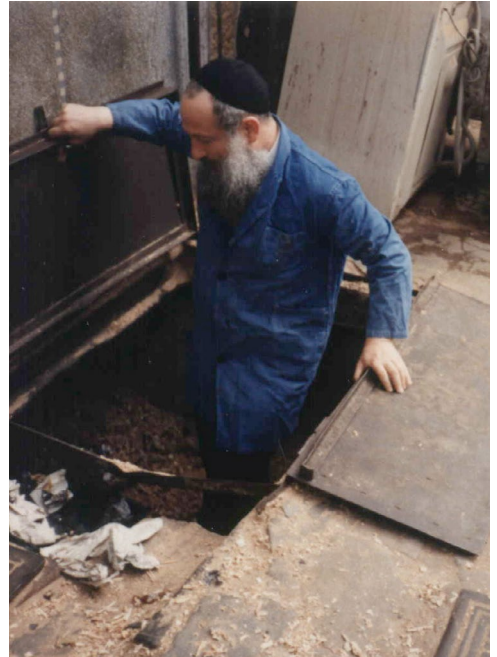
בכלל - כל מקוה נוספת במושבי בני ישראל, ענין הכי גדול הוא וכדאיות כל השתדלויות ויגיעה לבנותה, ובזירות, ויפה שעה אחת קודם.

המקוואות הוקמו בכל רחבי מרוקו. בקהילות יהודיות גדולות וקטנות, ואפילו בספרד, בעיר מלאגה [הממוקמת מול מרוקו אך בין המדינות

2. סיפור אישי ח"ב ע' 406-401, ראיון עם הרבנית גיטל איידלמן.
3. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' מנחם אב תשע"ה. ראיון, הרבנית גיטל איידלמן, כ"ה מנחם אב תשע"ה.

1. ראיון, הרב שלום איידלמן, כ' וכ"ד מנחם אב תשע"ה.

מפקחים על בניית המקווה. מימין לשמאל: הרב אהרן מונסיינגו, אביו הרב ידידיה מונסיינגו, הרב שלום איידלמן

הרב שלום איידלמן בפתח בור מי גשמים

מימין לשמאל: הרב שמעון סוויסה, הרב שלום איידלמן, הרב יוסף אבוחצירא (בן האדמו"ר רבי מכלוף אבוחצירא)